

Mai, un home del Renaixement a Barcelona

Autor: Maria Palau

Data de publicació: 11-02-2018

L'historiador de l'art Joan Bellsollell ha penetrat en el món de Miquel Mai, alt funcionari de Carles V, pioner del col·leccionisme artístic sota un ideari humanista. Article de Maria Palau al suplement de Cultura d'El Punt-Avui+ de l'11 de febrer del 2018.

Era una casa sense parangó a la Barcelona de la primera meitat del segle XVI. Per les seves dimensions, pel seu estil arquitectònic i, sobretot, pels seus continguts: una biblioteca i un fons d'art de diversa procedència europea, però, sobretot, amb una marcada personalitat renaixentista. L'home que va erigir aquest patrimoni es deia Miquel Mai i era alt funcionari i cortesà de Carles V, una posició privilegiada que li va donar poder i riquesa i el va situar al rovell de l'ou de l'avantguarda artística del seu temps.

Del seu casal de la plaça de la Cucurulla (en realitat, era un conglomerat de finques que arribaven fins al carrer del Pi) no n'ha quedat ni una trista pedra que evoqui la memòria del que va ser: centre neuràlgic de les principals activitats socials i culturals de la capital catalana. Però del que custodiava als interiors sí que s'han conservat algunes peces significatives. Poques. Per lamentar el que s'ha perdut o es troba en parador desconegut, hi ha un inventari notarial redactat l'any de la mort del prohom —el 1546, a Madrid, tot i que va voler ser enterrat a la cartoixa d'Escaladei— que va localitzar l'historiador de l'art Joan Bellsollell a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Aquest document va ser el far de l'estudiós per fer la seva tesi doctoral, que ara ha agafat forma de llibre, *La col·lecció Mai: orígens i formació d'un patrimoni artístic i bibliòfil a la Barcelona del cinc-cents*, pendent de publicar-se.

“L'inventari és tan detallista que permet fer-se una idea precisa de la magnitud dels tresors que va acumular Mai, pioner del col·leccionisme al nostre país sota l'influx de l'ideari humanista”, apunta Bellsollell. La biblioteca, la nineta dels seus ulls, estava formada per prop de 2.000 llibres. Les obres d'art també es comptaven per centenars, però, més enllà de la quantitat, s'imposaven la qualitat i la manera com les tenia disposades al palau, en molts casos agrupades temàticament i penjades en estances públiques, per al gaudi dels seus convidats. “És un cas primerenc d'edifici

expositiu d'obres amb uns valors i uns ideals estètics coherents. Miquel Mai va ser un avançat del seu temps: buscava donar a conèixer les seves col·leccions, fer pedagogia a través de l'art, però també a través de la curiositat", emfasitza Bellsollell.

Gravat extret d'un llibre d'Alexandre de Laborde amb la imatge del famós Bacus, Foto J.B.

Passin, vegin i meravellin-se. En una cambra prèvia d'accés a la capella familiar, lluita un cicle dels sis Triomfs de Petrarca. Quatre pintures sobre els moments finals de la vida de Jesús manaven en una sala distribuïdora. A la planta principal, hi havia tot un espai dedicat a Sant Cristòfol –el patró dels viatgers, i creguin que Mai en va ser– amb quatre retaules. Un altre retaule que devia fer caure d'esquena venerava Sant Miquel: “pintat, amb cobertes de vidre, obra de Venècia, amb guarniment al romano”, el va descriure el notari, sense mencionar l'autor, un dels handicaps de l'inventari. Sense desmerèixer la sala Virgiliana, ornamentada amb un conjunt de nou dibuixos (i segurament també pintures) que narraven la vida de l'autor de l'Eneida i que Mai va encarregar a un dels grans de l'art italià del segle XVI, aquest sí identificat gràcies a la correspondència: Giulio Romano. En una altra habitació amb finestra als horts destacava una efígie procedent del Nou Món. El toc exòtic. La col·lecció d'orfebreria, de somni, amb objectes d'ús comú com ara els escuradents amb el mànec d'or i els embuts de cuina de plata. Tot un luxe que, en bona part, era originari de Flandes. Tapissos, coralls, pedres precioses, una vintena d'anells i camafeus... I molt més.

Un 'studiolo'

Però la part de la casa que va quedar més impregnada del tarannà de Mai va ser el seu espai de treball. L'erudit es va inspirar en el model de studiolo renaixentista per ubicar el seu despatx dins d'un gabinet de curiositats de col·leccionista. “Era un lloc destinat a preservar la ment i la memòria amb l'objecte artístic”, indica Bellsollell. L'inventari torna a ser la referència per imaginar-se aquest espai tan peculiar que estava profusament decorat. Per exemple, amb una galeria de nou retrats dels monarques que dominaven Europa, entre els quals, òbviament, el més poderós de tots, Carles V, i amb un fons de dinou medallons de marbre d'emperadors i virtuts; excepte un, dedicat a un Mai que va voler ser representat com un patrici romà amb el desig implícit de “perdurar en el temps” com els homes il·lustres de l'antiguitat.

Aquest grup d'escultures creades en tallers llombards, napolitans, romans i venecians és pràcticament l'únic que ha perdurat de la col·lecció Mai, que es va començar a dispersar al cap de res de la seva mort. Només manca un relleu. Els divuit supervivents estan repartits entre el MNAC (onze, de què quatre, inclòs el retrat de Mai, que Bellsollell atribueix a Valerio Belli, s'exposen en la renovada presentació dels fons del Renaixement i el barroc), el Museu Marès (una) i la Torre Pallaresa de Santa Coloma de Gramenet (sis), que actualment ja no té res a veure amb els hereus de Mai, la família Sarriera Pinós Fernández de Muniáin, marquesos de Barberà.

Els sis relleus de la mateixa col·lecció a la Torre Pallaresa de Santa Coloma de Gramenet. Foto viquipèdia

Al Marès en preserven més, de béns de la col·lecció original: el bust de la Dama de l'ermini i dues estatuetes de plom d'un centaure i d'un cavall. I lluny de Catalunya es conserva una peça ben especial, tot i que fins no fa massa era desconeguda: una medalla de bronze amb un retrat de l'erudit idèntic al del medalló de marbre i, al revers, una imatge d'un jove Hèracles escanyant les serps. Bellsollell la va trobar en els fons del Museu Britànic, on la tenien catalogada erròniament.

La Dama de l'Ermini del museu Marès. Foto J.B.

Mai es va fer fondre aquesta medalla com a carta de presentació quan Carles V el va nomenar ambaixador a la Santa Seu, el 1528. Fill i net de juristes procedents de Tremp –on ell mateix va néixer entre el 1480 i el 1485– que havien servit a la corona des d'Alfons el Magnànim, la de Miquel Mai va ser una carrera d'ascens en ascens. El 1512, va ser designat regent de la cancelleria de Sardènia i, després de la seva etapa a Roma, el 1533, va obtenir el títol més important de tots, el de vicecanceller de la Corona d'Aragó. L'emperador també li acabaria confiant el protocol de les cerimònies, inclosa la de la seva coronació a Bolonya.

Gras i esquerp

D'aquesta fastuosa celebració va germinar un conjunt de gravats de Nikolas Hogenberg, en un dels quals apareix qui va ser, sens dubte, un dels homes més influents de la Barcelona del cinc-cents. Això sí, aquí no surt idealitzat com a les seves medalles. Se'l veu vell i gras, un tret que els seus adversaris remarcaven sovint. També que era esquerp, temerari i insolent. "La seva mala imatge li ve de la historiografia anglesa. I és que Mai va ser l'advocat de la reina Caterina d'Aragó en el procés de divorci amb Enric VIII", revela Bellsollell. De totes les al·lusions al seu caràcter, la que millor s'ajusta a la realitat va sortir d'un cardenal que el volia desacreditar davant del papa Climent VII: "Li agrada més anar a veure les restes arqueològiques de l'antic imperi Romà i llegir sonets de Petrarca que no pas fer negocis."

Però el cert és que al papa el català li va caure bé, justament pel seu nivell intel·lectual. Una altra cosa és l'opinió que tenia Mai del poder eclesiàstic, que no era precisament bona, en sintonia amb Erasme de Rotterdam. Això i el fet que a la seva biblioteca hi hagués una secció amb mig centenar de llibres reformistes l'han convertit, segons diversos historiadors, en un dels exponents d'aquest corrent a Barcelona. Però Bellsollell és del parer que es va encaixar en l'erasmisme "a través de l'estudi de la cultura clàssica i de la recuperació de l'antiguitat" i que no en va ser un militant de pedra picada. "Va ser un erasmista fet a mida", remarca l'estudiós, i la prova de les seves contradiccions és la seva passió per posseir les imatges que el de Rotterdam tant detestava.

Molt per descobrir

L'absència d'escrits personals fa impossible saber quins van ser els seus pensaments i sentiments exactes. Textos que, amb força probabilitat, s'amaguen en l'arxiu dels marquesos de Barberà. Milers de papers i, segons alguns testimonis, un bon nombre de llibres i d'obres d'art segueixen en mans dels descendents de Mai.

El problema és que tenen la seva residència, el castell de Vilassar de Dalt, tancada amb pany i clau per als especialistes d'aquí i d'arreu que els demanen poder-hi accedir per trobar les múltiples peces que encara falten per completar el puzzle Mai, com ara les atribucions de les seves obres, més detalls de la relació que va tenir amb els artistes (amb tot un primera espasa com Sebastiano del Piombo, el gran pintor del moment, va tenir un fort vincle, i potser va tractar amb Miquel Àngel i tot, insinua Bellsollell) i, qui ho sap, alguna pista per localitzar les seves pertinences artístiques extraviades, com ara la famosa escultura del déu Bacus que els viatgers del segle XVIII encara van veure a la casa i, impactats, van dibuixar.

Potser algú els hauria de fer entendre que barrar el pas al coneixement no du enlloc. I això ja ho sabia Miquel Mai.

Maria Palau

Cultura

El Punt-Avui+

Barcelona

11 febrer 2018

Foto de portada: Joan Bellsollell, amb els quatre medallons de marbre que exposa el MNAC (el segon de l'esquerre és el retrat de Mai)

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/-/1337537-un-home-del-renaixement-a-barcelona.html>